

FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

RITTLING LÁSZLÓ

FORGÁCH SIMON EMLÉKIRATA II. RÁKÓCZI FERENCHEZ 1705. AUGUSZTUS 27.*

A Rákóczi-szabadságharc katonai vezetői közül kiemelkedő szerepe volt gróf Forgách Simonnak. A kuruc tábornagy 1704 tavaszától mindössze két és fél évig, 1706. november 22-i letartóztatásáig szolgálta Rákóczit, de rövid ténykedése során mindvégig a kuruc hadsereg regularizációját szorgalmazta, s ebben a fejedelem egyik legjelentősebb tanácsadója volt. Az alábbiakban egy eddig kiadatlan írását adjuk közre, amelyben részletesen beszámol az erdélyi politikai helyzetről és az ott állomásozó csapatokról.

A forrás műfaji meghatározása nem könnyű feladat. Az irat lényegesen több, mint egy kuruc tábornoknak Rákóczihoz írt levele, s mivel a szöveg első felénél inkább a jelentés, a második részénél viszont a tervezet (javaslat) fejezné ki leginkább a tényleges tartalmat, bátran tekinthetjük azt emlékiratnak. Ez a műfaji értelmezés mind a katonai jelentésről szóló első rész, mind pedig a politikai tervezetekkel foglalkozó második rész tartalmának megfelel.

Az emlékiratban, amelyen 1705. augusztus 27-i keltezés áll, a tábornagy, aki ekkor mint erdélyi főparancsnok szolgálta II. Rákóczi Ferencet, részletes tájékoztatást ad a fejedelemnek az erdélyi hadműveletekről, az ottani kuruc csapatokról, külön kitérve a székekelyek által kiállított katonákra és a vármegyék hadaira. Az emlékirat további részében az író politikai és gazdasági problémákról beszél. Az iratot alaposága, ténygazdagsága, hasznos hadtörténeti és gazdaságtörténeti adatai és érdekességei miatt tartom fontosnak közreadni.

Forgách Simon emlékirata 13 oldal terjedelmű. Látszik a szövegen, hogy az aláírást kivéve, a tábornok nem saját kezűleg írta. Más írásait megnézve úgy tűnik, hogy a grófnak rossz, szinte olvashatatlan kézirása volt, és saját műveit gyakran letisztáztatta. Az emlékiratot Forgách titkára, Dobay László¹ vetette papírra.

Forgách Simon ezen emlékirata a történetírásban sem teljesen ismeretlen, már Thaly Kálmán is megemlékezett róla, Forgách Simon irodalmi munkásságáról szóló tanulmányában.² Konkrét hivatkozást egyedül Czigány István tanulmányában³ találtam. Feltehetőleg Heckenast Gusztáv és Esze Tamás is ismerte az iratot. Heckenast Gusztáv esetében azonban ebben nem lehetünk biztosak, mert amikor egy emlékirat-

* A kuruc hadsereg regularizációja című TDK dolgozatomhoz gyűjtöttem adatokat, amikor a Magyar Országos Levéltárban a lentebb közölt iratot megtaláltam. Korábbi kutatásaim világossá tették előttem, hogy a regularizáció első szakaszának, amely 1704 és 1706 között zajlott, Forgách Simon tábornok volt az egyik legjelentősebb figurája.

¹ Dobay László: Dobay János Nógrád vármegyei alispán fia, 1704 első felében a fejedelem környezetében találjuk titkárként, jellegzetesen szép írása volt. 1704 júniusától gróf Forgách Simon secretariusus lett, a sárospataki országgyűlésen követként képviselte Nógrád vármegyét. A szabadságharc után előbb a vármegye jegyzője lett, majd 1721-től 1725-ig alispán volt, valamint képviselte Nógrád vármegyét az 1722–1723-as pozsonyi országgyűlésen. 1726. március 30-án hunyt el. Lásd: Heckenast Gusztáv: Ki kicsoda a Rákóczi-szabadságharcban? S. a. r., kieg. és az előszót írta Mészáros Kálmán. (História Könyvtár. Kronológiák, Adattárak 8.) Budapest, 2005. (A továbbiakban: Heckenast 2005.) 115. o.; Váradai Sternberg János: Forgách Simon kuruc tábornagy emlékiratai. Századok, 102. (1968) 5–6. sz. 1044. o.

² Thaly Kálmán: Irodalom- és Míveltségtörténeti tanulmányok a Rákóczi-korból: toldalékul Kurucvilági kiadatlan költemények tára. Budapest, 1889. (A továbbiakban: Thaly 1889.) 228. o.

³ Czigány István: Egy „universalis ember” Tündérországbán. Forgách Simon főparancsnoki működése Erdélyben. *Haditörténelmi Közlemények*, 121. (2008) 2. sz. 341. o.

ban lévő információt említi egyik munkájában,⁴ Thaly Kálmánra hivatkozik, nem pedig magára a forrásra. Az emlékirat lapjai között egy kék színű papíron Esze Tamás történész kézírása is felismerhető, tehát ő is foglalkozott Forgách ezen iratával.⁵

Gróf Forgách Simon leveleinek kiadását már Thaly Kálmán is tervezte. A kuruc tábornok leveleskönyve Thaly eredeti elképzelései szerint Bercsényi Miklós levelezése után jelent volna meg az *Archivum Rákócianum* sorozatban, erre azonban nem került sor. A sorozat IX. kötetének előszavában Thaly ezt azzal indokolta, hogy a gróf levelezésének feldolgozása még nem történt meg kellőképpen.⁶

Thaly Kálmán így vélekedett Forgách emlékiratáról: „...egy tüzetes emlékirat, melyet ő már mint erdélyi kurucz vezénylő-tábornok, 1705. augusztus 27-én a harsági mezőről Rákóczihoz írott levelével nyújtott be a fejedelemnek. A helyzet képét és haderők állapotát világosan feltáró Forgáchnak hadvezéri ésszel átgondolt observatióit és tervezeteit tartalmazó ezen elég terjedelmes irat a következő fejezetekre oszlik: I. Az hadakozásról s mostani operatiokról. II. Az ezerekről (ezredekről) való informatio. III. Az vármegyék hadairól. IV. Az székelyekről való informatio. V. Az hadnak intertentiójáról és fizetéséről. VI. Az politicus és oeconomicus idevaló statusról. Ezt a... derék munkát minden hadtörténetíró és katona élvezettel s tanúlással fogja olvasni ma is.”⁷

Fontos megemlékeznünk az emlékirat írójáról. Forgách Simon az egyik legelőkelőbb főúri famíliából származott. 1669. július 8-án született Rajkán és már korán megkezdte katonai pályáját. 1687-ben már mint hadnagy harcolt a császári hadseregben. A következő évben megházasodott, Eszterházy Ágnes-t vette feleségül. Először a bajor választófejedelem számára szervezett huszárezredben szolgált, majd ennek feloszlása után a Pálffy-huszárezredbe jelentkezett. 1689 őszétől 1695-ig harcolt a franciák ellen, majd ismét a magyarországi fronton teljesített szolgálatot. Előbb a kanizsai végvidéken lett helyettes főkapitány, majd 1700 júniusában győri helyettes főkapitány lett. Képzettségét és tehetségét jól mutatja, hogy egyetlenként Rákóczi tiszteje közül már a császári hadseregben is tábornokságig vitte. Atállása előtt neve felmerült mint jelölt a horvát báni székbe, de ezt végül Pálffy János kapta meg. Talán ez is közrejátszhatott az átállásában. 1704. március 20-án csatlakozott a kuruc hadsereghez, később azt állította, hogy mindent József trónörökös kérésére tette, a béke érdekében, azonban időközben azonosult a kuruc mozgalommal. Csatlakozása után Rákóczi tábornaggyá és dunántúli főgenerálissá léptette elő. 1704 végén erdélyi helytartó és katonai főparancsnok lett, majd a következő évben a reguláris csapatok parancsnokaként folytatta katonai pályafutását. 1706. november 22-én katonai fegyelmi vétség vádjával letartóztatták, bár a háttérben valószínűleg politikai okok is húzódtak. A kuruc hadsereg ezzel a legjobban képzett tagját veszítette el, de négy évvel később szabadon engedték, s a tábornok ekkor Lengyelországba ment. Később átmenetileg újra csatlakozott Rákóczihoz Rodostóban, majd visszatért Lengyelországba, és 1730-ban itt is halt meg. Maga a fejedelem az *Emlékiratokban* így jellemezte őt: „Forgách gróf személyében olyan tábornokot szereztem, aki eléggé járatos volt a hadviselésben és a lovasság vezetésében, és tudta, hogyan kell a németekkel

⁴ *Heckenast Gusztáv*: Fegyver- és lőszergyártás a Rákóczi-szabadságharcban. (Értekezések a történeti tudományok köréből. Új sorozat 13.) 1959. (A továbbiakban: *Heckenast* 1959.) 79. o.

⁵ Esze Tamás kézírását Mészáros Kálmán és Seres István azonosította. Segítségüket ezúton is szeretném megköszönni. A kék színű, ceruzával megírt papír a forrás részeként, levéltári bélyegzővel és fóliószámmal ellátva maradt fenn.

⁶ *Thaly Kálmán*: Bottyán János vezénylő tábornok levelezései s róla szóló más emlékezetreméltó iratok 1685–1716. AR I/IX. Budapest, 1883. V. o.

⁷ *Thaly* 1889. 228–229. o.

bánni. De konok, heves és indulatos volt, és megfoghatatlan ellenszenv vezette Bercsényivel szemben.⁷⁸

Az emlékiratban több hadtörténetileg érdekes adat található. A forrásnak ebből a szempontból egyik legérdekesebb eleme, hogy részletes jellemzést ad a Forgách Simon parancsnoksága alatt álló ezredekről és a véleményét is elmondja az egyes csapatokban uralkodó állapotokról és azok vezetőiről. Annak érdekében, hogy az ezredekről kapott információkat minél jobban megérthessük, ismerkedjünk meg röviden azok XVII. századi fejlődésével. Az ezredek ebben az időszakban, jelentős változáson mentek át. A látványos átalakulás az 1634-es évvel kezdődött, amikor Wallenstein, a harminc éves háború leg-sikeresebb császári hadvezére és hadivállalkozója a császár ellen fordult és titokban az ellenséggel tárgyalt, azonban a császár rájött erre és meggyilkoltatta. Még ugyanabban az évben kiadott egy rendeletet, miszerint egy hadivállalkozó csupán egyetlen ezredet szerelhet fel. Ezzel a lépésével az uralkodó a hadivállalkozókat valódi császárhű tisztekké akarta alakítani, megerősítve ezzel saját pozícióját a hadseregben.⁹

A következő lépésként III. Ferdinánd kiadott egy rendeletet, miszerint azoknak az ezredtulajdonosoknak, akik beosztásuk, vagy magasabb rangjuk miatt nem tudták közvetlenül irányítani az ezredüket, az alakulat vezetéséről le kell mondaniuk. Az irányítást ilyenkor az alezredes vette át, gyakran az ezredprivilegiumok egy részével együtt. Ez a modell a XVII. század végére vált igazán elterjedté. I. Lipót és I. József ezredesi rangú ezredparancsnokokat neveztek ki, hogy ezt a gyakorlatot megszüntessék. Ezáltal viszont elvált egymástól az ezredtulajdonos és az ezredparancsnok funkciója.¹⁰

Ami a hadsereg felső vezetését illeti, a XVII. század harmincas éveinek második felétől a század második feléig a császári hadsereg főparancsnokai mindig a Habsburg család tagjai voltak. Az olyan udvarhű és tehetséges katonák, mint például az olasz származású Raimondo Montecuccoli, vagy a francia származású Savoyai Jenő csak a XVII. század második felétől, vagy a század végétől kaptak lehetőséget a főparancsnoki rang elnyerésére.¹¹

A harmincéves háború után a császári udvar – bár ebben a mindenkori pénzügyi helyzet is közrejátszott – 9 gyalogos-, 1 dragonos-, és 9 vértés ezredet továbbra is szolgálatban tartott. Bár a következő évtizedekben a császári hadsereg létszáma erősen ingadozott, mindig voltak állandóan fegyverben tartott egységeik. A toborzás már nem volt elegendő a létszám fenntartására és a veszteségek pótlására, ezért az 1680-as évektől áttértek a sorozásra. A hadsereg szervezete, felszerelése és egyenruhája is fokozatosan az egységesítés útjára lépett, ami jórészt Montecuccoli tevékenységének köszönhető. Intézkedései nyomán az azonos nemzetiségű katonákat azonos ezredekbe szervezték, egységes kaliberű löfegyvereket vezettek be, a mozgást megnehezítő pánccélzatot könnyítették, vagy teljesen elhagyták, míg a sisak helyén a XVII. század második felétől megjelent a háromszögletű kalap. 1690-ig az ezredtulajdonos döntött az egyenruha színével kapcsolatban, azonban ezt is egységesítették fegyvernemenként. Ekkor lett a császári gyalogság egyenruhája gyöngyszürke színű. Az ezredes csak a hajtóka és az ujjas színét határozhatta meg

⁷⁸ *Mészáros Kálmán*: II. Rákóczi Ferenc tábornokai és brigádérosai. A kuruc katonai felső vezetés létrejötte és hierarchiája. (A Hadtörténeti Intézet és Múzeum Könyvtára) Budapest, 2006. 74. o.; *Czigány István*: Gróf Forgách Simon, a király katonája. In: *Hausner Gábor* (szerk.): Az értelem bátorsága. Tanulmányok Perjés Géza emlékére. Budapest, 2005. 120–122., 126., 134. o.; II. Rákóczi Ferenc fejedelem emlékiratai a magyarországi háborúról, 1703-tól annak végéig. In: AR III/I. Budapest, 1978. 334. o.

⁹ *Bagi Zoltán Péter*: A császári-királyi mezei hadsereg a tizenöt éves háborúban. Hadszervezet, érdekérvényesítés, reformkísérletek. Budapest, 2011. (A továbbiakban: *Bagi* 2011.) 359–360. o.

¹⁰ *Bagi* 2011. 361. o.

¹¹ *Bagi* 2011. 361–362. o.

egészen 1767-ig, amikor ezt a jogát is megvonták. A változtatásokat és elveket természetesen a kuruc hadsereg is igyekezett, lehetőségeihez mérten átvenni és alkalmazni.¹²

Visszatérve az emlékirat ismertetéséhez, egyértelműen látszik, hogy Forgách gróf legjobb véleményül Róth János ezredéről volt, itt külön kiemeli, hogy az ezred számára kardokat, szuronyokat, valamint puskacsöveket készíttetett, melyek a modernizációs törekvések jeleinek tekinthetők. Róth János ezrede afféle mintaezrednek számított a kuruc hadseregen belül. Forgách Simon úgy vélte, hogy a kuruc hadsereg regularizálásának legjobb módja minél nagyobb létszámú reguláris német katona felfogadása. Ennek szellemében adott parancsot Róthnak az ezredszervezésre, aki első feladatuként az 1704. augusztus 25-én kapitulált Szendrőbe ment, hogy a kurucokhoz átálló németek közül katonákat fogadjon fel az új ezred számára. Forgách még egy kritériumot szabott a németekkel szemben: Róth olyan németeket fogadjon fel, akik tudnak magyarul. Eger, Eperjes, Kassa, Szatmár és Szendrő őrsége felelt meg, mert az itt állomásozó katonák jellemzően már több éve szolgáltak Magyarországon és sokuk magyarországi nőt vett feleségül.¹³

A többi alakulatról már nem beszél ilyen részletességgel a szerző, és nagyobb részük-ről rossz véleményül van, különösen a Csáky, Monaky, Vitarius, Luby és Soós ezredről vélekedik lesújtóan. Azonban nem áll meg a nehézségek felsorolásánál, legtöbb esetben megoldási javaslattal is szolgál, avagy éppen arról számol be, hogy hogyan sikerült az adott problémát megoldania. Ebben az esetben például Monaky és Vitarius, illetve Soós és Luby ezredének összevonásában látta a probléma megoldását. Soós és Luby esetében ez valóban megtörténhetett, mert 1706 elején mindketten megváltak ezredüktől, és az összevont alakulatot az emlékiratban szintén említett Kenyheczy János kapta meg.¹⁴

Az emlékirat hadtörténetileg másik érdekes része, amikor Forgách Simon arra utal, hogy a székely lovasság még mindig használja a kopját, annak ellenére, hogy ez a fegyver a XVII. század második felében már kezdett eltűnni a lovasság fegyvertárából. Már a XVII. század közepén, a költő és hadvezér Zrínyi Miklós is korszerűtlennek tartotta ennek a fegyvernek a használatát. A Rákóczi-szabadságharc során ez a fegyver megfigyelhető a lovasság kezében, 1703-ban Rozsnyón készíttetek kopját a kurucok számára, 1710-ben pedig maga Bercsényi Miklós főgenerális számolt be arról a fejedelemnek, hogy már több mint ezer kopját készíttetett; tehát a kopja az egész szabadságharc alatt használatban volt. Erre azonban a hazai lőfegyvergyártás fejletlensége miatt volt szükség. A kuruc ezredekben a legénységnek átlagosan a fele rendelkezett puskával, vagy más lőfegyverrel. Jellemző, hogy még a reguláris katonaságot sem tudták teljes mértékben tűzfegyverekkel ellátni. Ezt jól szemlélteti Rákóczi 1705. december 26-i levele Forgách Simonhoz: „Mindden gyalog ezer tizenkét seregbül, tizenöt száz emberül álló légyen; mellyek teljességgel fel nem fegyveresíthetnének flinta-, fejsze- és bajonetekkel: minden ezerben egy batalion pickenéres légyen... Az lovas-regimentek, ha lehetséges, tizenkét compániából álljanak s tizenkétszáz emberül, négy compánia lánccsás lévén közöttök...”¹⁵

A Rákóczi-szabadságharc után azonban a kopja teljesen eltűnt a magyar lovasság fegyvertárából, a XVIII. század huszárai már nem használták. Ez a fegyver a középkori lovasság lánccsájának a könnyebb megfelelője volt, amely a több irányból, kisebb cso-

¹² Bagi 2011. 362–363. o.

¹³ Czigány 2008. 334. o.

¹⁴ Heckenast 2005. 272., 389. o.

¹⁵ Bánkúti Imre: A kuruc függetlenségi háború gazdasági problémái. 1703–1711. Budapest, 1991. (A továbbiakban: Bánkúti 1991.) 167. o.; Rákóczi hadserege 1703–1711. Válogatta és a bevezetőket írta Bánkúti Imre. Budapest, 1976. 175–176. o.; Kovács S. Tibor: Huszár-fegyverek a 15–17. században, Budapest, 2010. (A továbbiakban: Kovács 2010.) 210. o.

portokban végrehajtott támadások esetén volt különösen hatásos. A kopja olyan fegyver volt, amit csak egyszer lehetett használni, mert a kialakítását úgy oldották meg, hogy az ellenfél testébe fűrődva a puhafából készült nyél eltörött és a kopja csúcsa az emberi testben, vagy a védőfegyverzetben maradt. Erre a megoldásra azért volt szükség, hogy a lovas semmiképpen se eshessen ki a nyergéből, mert annak végzetes következményei lehettek volna.¹⁶

Rákóczi testőralakulatai között is helyet kaptak a székely kopjasok. Ez az ezred feltehetően már az udvari hadak szervezésekor megalakulhatott. Az alakulat létszámkiegészítését mindig az erdélyi kuruc csapatok közül végezték, leggyakrabban Vay László ezredéből. A kiegészítésre Rákóczi többször is utasítást adott, példaként említeném az 1707. április 28-án Pekry Lőrinchez írt levelet: „Sok ízben jelentvén, hogy az testünk őrzésére fell állítandó székelly ezerét mentül hamaréb completálni kívánnánk, vóltünk vala olly bizadalommal a’ kegyelmed biztatásához képest, hogy nemzetes Vay László hívünk ezeréből az őtt száz szám ki fog telhetni...” Az ezredről az 1708-as nagy-nyíresi mustra szolgál adatokkal. A székelyek parancsnoka Székely Zsigmond,¹⁷ alezredese Bíró Kristóf,¹⁸ őrnagya pedig Cserey János¹⁹ volt. A mustra idején az ezred 489 főt számlált, továbbá megállapíthatjuk az adatok alapján, hogy felszerelése erősen hiányos volt.²⁰

Az ezredekkel kapcsolatos információk után a tábornok két külön fejezetben értekezik a vármegyék hadairól és a székely csapatokról. A vármegyékkel rendkívül elégedetlen, mert azok nem állították ki a kellő létszámú katonaságot, és ír arról, milyen intézkedéseket tett a helyzet javítására. A székely katonasággal kapcsolatban érdekes megoldást ajánl a fejedelemnek. Azt javasolja, hogy vonják ki őket Erdélyből és helyezték át a csapatokat Magyarországra, mert úgy véli, hogy ott nagyobb szolgálatot tehetnének a fejedelemnek. Ezt azzal is indokolja, hogy ily módon elkerülhetőek lennének a székelyek között a hazaszökések. A székely tisztekről azonban, hasonlóan a magyarországi tisztek egy részéhez, szintén rossz véleményel van.

A székely kérdésről az 1690-ben kiadott *Diploma Leopoldinum* így rendelkezett: „A székelyek – az emberiség e legharciasabb fajtája – legyenek teljességgel mentesek a jövőben minden adótól, csakúgy mint eddig, a téli és nyári katonatartás minden terhetől szintén, továbbá: a tizedektől és szolgáltatásoktól is, azon javaik után, melyeket a székely felkelés kötelezettségeivel birtokolnak. Ezzel szemben fennmarad abbeli kötelezettségük, hogy a haza védelmére saját költségükön kell katonáskodniuk. Nem értjük azonban ide a székely parasztokat vagy jobbágyokat.”²¹

A székely hadak, amennyire tudták, támogatták II. Rákóczi Ferencet a szabadságharc megvívásában. Rákóczi erdélyi fejedelemmé választásakor általános felkelést hirdetett a székelyek között és 1704 őszére már mintegy 6000-en álltak a fejedelem zászlaja alatt. Pekry Lőrinc udvarhelyszéki főkapitány vezénylete alatt 8 század, Csík- Gyergyó- és Kászonszékben Sándor János alkaptány és Tamás deák parancsnoksága alatt 9 század

¹⁶ Kovács 2010. 211. o.

¹⁷ Székely Zsigmond: 1703-ban a háromszéki kurucság egyik fő szervezője volt, majd 1704 májusában megbízást kapott Rákóczitól egy székely ezred szervezésére. 1706. április 27-től a székely kopjas testőrezred parancsnoka, 1708-ban rác fogságba esett, a kicseréléséről folytatott tárgyalások elakadtak. Lásd: *Heckenast* 2005. 404. o.

¹⁸ Bíró Kristóf: 1704. augusztus 23-án udvarhelyszéki mezei hadnagy, illetve megalakulásától kezdve a székely testőrezred alezredese. 1710-ben előléptették ezredessé. *Heckenast* 2005. 69. o.

¹⁹ Cserey János: 1706. április 27-én őrnagy Székely Zsigmond lovasezredében, a szabadságharc után orosz szolgálatba állt. *Heckenast* 2005. 99. o.

²⁰ Ráday Pál iratai II. k. 1707–1708. S. a. r. *Benda Kálmán és Maksay Ferenc*. In: AR I/XIV. k. Budapest, 1961. 191–192. o.; *Thaly Kálmán*: Tényleges létszámok és felszerelés Rákóczi ezredeiben. *Hadtörténelmi Közlemények*, 4. (1891) 23–24. o.

²¹ *Sinkovics István* (szerk.): Magyar történeti szöveggyűjtemény 1526–1790. II. k. Budapest, 1968. 739. o.

várta a fejedelem parancsait. A háromszéki kuruc csapatok kapitánya Mikes Mihály volt, alkaptánya pedig Kálnoky Tamás. A szervezést a klasszikus székely minta alapján hajtották végre, a kompániákat falvanként szervezték meg, a századokat a főhadnagy, az alhadnagy, a zászlótartó és a strázsamester vezette. Bár voltak előzményei, mégis újdonságként hatott, hogy a nemesek külön századokat alkottak. Az udvarhelyszékiek Gyulafehérvár, a háromszékiek Brassó ostromában vettek részt, illetve a székelyek őrizték az Ojtozi-, Tömösi-, és Törösvári-szorost is. Részt vettek az erdélyi harcokban és nem kis szerepük volt abban, hogy Rákóczi 1707-ben a fejedelmi beiktatására, Marosvásárhelyre bevonulhatott. Rabutin, a császár erdélyi hadvezére, azonban hamarosan visszafoglalta ezt az országrészt és helyreállította I. József uralmát. Ezután megkezdődött Erdély régi rendjének a felbomlása, ami természetesen a hadügyeket is érintette. A székely hadszervezetet megszüntették, ezzel a székely társadalmat megfosztották sajátos státuszát szimbolizáló katonai funkcióitól. Erdély pedig a Habsburg-birodalom egyik tartománya lett.²²

Az erdélyi fejedelemség a Rákóczi-szabadságharc idején jogilag külön állam volt, azonban nem rendelkezett független hadsereggel. Erdélyben a Magyarországról érkező kurucok és az erdélyi felkelők együtt harcoltak a császáriak ellen. Fegyvereket és löszert vagy a helyszínen zsákmányoltak, vagy pedig Magyarországról hoztak be. Az utánpótlás is Nagybányán vagy Szatmáron keresztül érkezett a fejedelemségbe. Az erdélyi salétrom- és löszergyártást a fejedelem Erdélybe küldött biztosa, Radvánszky János szervezte meg. Salétromgyártásról 1705-ben Köhalmoszékről, Medgyesszékről, Újegyházsékről és Háromszékről vannak adataink, illetve valószínűleg Besztercén is tovább folyt a már az előző évben megkezdett munka a város panaszai ellenére. Puskaporgyártás Erdélyben három helyen folyt: Besztercén, Háromszéken és Marosvásárhelyen.²³

A löpörgyártás azonban több alkalommal is technikai gondokba ütközött, mert nehezen jutottak hozzá a szükséges nyersanyagokhoz. Különösen a kén beszerzése okozott nehézséget, mert a máramarosi kénbányák nem tudtak egyszerre elegendő ként biztosítani a magyarországi és az erdélyi puskaportőrő malmok ellátásához, és mivel az erdélyi hadszíntér kevésbé volt fontos, így oda jutott a kevesebb nyersanyag.²⁴

Az erdélyi fegyvergyártás megteremtését Forgách Simon nevéhez kapcsolják. Már 1705 márciusában kérte a fejedelmet, hogy puskacsőgyártáshoz értő mesterembereket küldjön Erdélybe. Ezen kérését áprilisban és májusban is megismételte, sőt ekkor már a kardgyártáshoz értő kovácsokat is megemlítette. Fegyvermesterré kinevezte Szaniszló Zsigmondot, aki Torockón hozzákezdett a kard- és a puskacsőgyártáshoz – utóbbi Erdélyben újdonságnak számított. Rákóczi a hozzáértő emberek hiánya miatt nem tudott eleget tenni Forgách kérésének, így az erdélyi fegyvergyártást végző mesterembereknek erdélyieknek kellett lenniük. A zsidói vereség után (1705. november 11.) Erdély azonban átmenetileg a császáriak kezére került, így hadiipara is megszűnt vagy a császáriak számára kezdett dolgozni.²⁵

Az emlékirat utolsó fejezetében Forgách Simon a politikai és gazdasági ügyekről, többek között a Teleky Mihály és a Consilium közötti hatásköri problémákról tájékoztatja a fejedelmet. Ennek megértése érdekében azt szeretném kicsit részletesebben bemutatni, hogyan épült ki az erdélyi kuruc állami vezetés a szabadságharc elején.

²² *Egyed Ákos*: Székely hadak Rákóczi zászlai alatt. In: *Rácz Árpád* (szerk.): Nagy képes millenniumi hadtörténet. 1000 év a hadak útján. Budapest, 2008. 224. o.

²³ *Heckenast* 1959. 75–78. o.

²⁴ Uo. 78. o.

²⁵ Uo. 78–79. o.

Az erdélyi kuruc kormányzat kialakítása sem bizonyult egyszerű feladatnak II. Rákóczi Ferenc számára. A *Diploma Leopoldinum* rendelkezései nyomán a császár létrehozta saját erdélyi központi kormány szervét, a Guberniumot. A kincstári igazgatás a Cameratica Commissio irányítása alatt állt, az Erdélyi Udvari Kancellária pedig Bécsben székelt. Azonban hiába szállták meg Erdély nagy részét a kuruc csapatok, a kormányzervek közül egyik sem állt át a felkelők oldalára (az Udvari Kancellária nem is volt abban a helyzetben, hogy ezt megtehesse), de még csak arról sem beszélhetünk, hogy a helyükön maradvá tovább folytatták volna a munkájukat a hatalomváltás után.²⁶

II. Rákóczi Ferencnek tehát mindenféle folytonosság és legalitás nélkül kellett saját kormány szerveit felépítenie. Az első lépéseket a kincstári igazgatásban tette meg azzal, hogy 1704 februárjában kinevezte ifjabb Teleki Mihályt, Apafi Mihály egykori erdélyi fejedelem főgenerálisának fiát az erdélyi fiscalis jóságok adminisztrátorává és egyben főárendátorrá. Teleki 1704 márciusától dolgozott Erdélyben, hatáskörébe tartozott a kincstári birtokok igazgatása, a harmincad-igazgatás, a sóbánya-igazgatás, illetve a tizeddel kapcsolatos ügyek. Emellett kiépült Rákóczi erdélyi kancelláriája, élén a magyarországi földbirtokossal, Ráday Pállal.²⁷

1704 nyarán a gyulafehérvári országgyűlés fejedelemmé választotta Rákóczit, azonban olyan súlyos megkötésekkel, amelyeket Rákóczi nem fogadhatott el, s Erdélyben továbbra sem jött létre ideiglenes rendi kormányzat. Nem épült ki teljesen a központi kormányzat sem, viszont egyes hatóságok már működtek. Ilyen volt a csapatok ellátásáért felelő Commissariatus, a sóinspectorság és sószállítási biztosság. Az utolsó kettő nem tartozott Teleki hatáskörébe. Az irányítást annak a Radvánszky Jánosnak²⁸ kellett volna összefognia, akit a fejedelem 1704 nyarán küldött Erdélybe. Neki azonban ehhez nem volt sem elegendő tekintélye, sem pedig elegendő hatalmi bázisa, ráadásul nem is volt erdélyi. Rákóczi 1704 végén Forgách Simon személyében katonai főparancsnokot nevezett ki Erdélybe, és létrehozott egy tanácsot a gazdasági ügyek irányítására. A tanács tagjait 1704. december 20-án nevezte ki Rákóczi, Teleki Mihály,²⁹ Barcsai Mihály,³⁰ Jósika Gábor,³¹ Sárosi János³² és Kolozsvári Márton³³ személyében. A Consilium feladatai közé tartozott a kincstári javak irányítása, a Commissáriátussággal együtt gondoskodnia kellett a csapatok ellátásáról, illetve a portális gyalogság után járó pénz behajtásáról is. Feladatait azonban csak nehézkesen tudta ellátni. Itt kezdődik az a probléma, amiről Forgách beszámol az emlékiratban Rákóczinak, miszerint Teleki, a tanácstól függetlenül akarja vinni a harmincad-, sóbánya-, és kincstári igazgatást, valamint a tizedügyeket is, ami hatásköri

²⁶ Trócsányi Zsolt: II. Rákóczi Ferenc erdélyi kormányzata. In: Köpeczi Béla – Hopp Lajos – R. Várkonyi Ágnes (szerk.): Rákóczi-tanulmányok. Budapest, 1980. (A továbbiakban: Trócsányi 1980.) 113. o.

²⁷ Trócsányi 1980. 113–114. o.

²⁸ Radvánszky erdélyi működését lásd fentebb.

²⁹ Teleki Mihály: 1704 februárjában lett kuruc, március 1-jén már ezredes volt, az év végén az Erdélyi Consilium tagja lett, 1707-ben Kolozs vármegye főispánja, 1709-ben követ Nándorfehérvárra, 1711. április 29-én felesküdt a császárra. Lásd: *Heckenast* 2005. 429–430. o.

³⁰ Barcsay Mihály: A szabadságharc előtt különböző tisztségeket töltött be az Erdélyi Fejedelemségben (pl.: mezei hadak főkapitánya, Fehér vármegye főispánja stb...), majd 1704 tavaszán csatlakozott Rákóczizhoz. December 20-tól az Erdélyi Consilium tagja, 1706-ban Máramaros vármegye tisztújításával kapcsolatban intézkedett, 1707 áprilisától újra Fehér vármegye főispánja, illetve a Consilium tagja. 1711. április 29-én felesküdt a császárra május 1-jén pedig aláírta a szatmári békét. *Heckenast* 2005. 46. o.

³¹ Jósika Gábor: 1698-tól Arad vármegye főispánja, 1704-ben a kurucoktól visszakarta javait és az Erdélyi Consilium tagja lett, 1706 tavaszán hadifogságba esett. 1710–1713 országos főbiztos. *Heckenast* 2005. 210. o.

³² Sárosi János: 1681-től Marosszék főkirálybírója, majd 1704. december 20-tól az Erdélyi Consilium tagja, 1707 elején egy fejedelmi előzetes tervezetben szerepel a neve jelöltként az erdélyi tábla ülnökségére. *Heckenast* 2005. 374. o.

³³ Kolozsvári Márton: Medgyes polgármestere és követe a gyulafehérvári országgyűlésen, 1704. december 20-án az Erdélyi Consilium tagja, 1707 nyarán Erdély követe az ónodi országgyűlésen, 1707 őszén labanc lett. *Heckenast* 2005. 240–241. o.

súrlódásokhoz vezet a Consiliummal. A helyzetet csak súlyosbította, hogy maga Forgách sem volt megelégedve a Consilium működésével és kritikai észrevételeit a fejedelemhez is továbbította. Rákóczi a helyzet tisztázása végett Erdélybe indult, hogy beiktattassa magát a fejedelmi székbe, azonban a zsidói vereség megakadályozta célja véghez vitelében, és Erdély a császáriak kezére került.³⁴

Összefoglalva a fentebb elmondottakat, megállapíthatjuk, hogy a tábornok alapos leírást ad emlékiratában hadműveleti terveiről, a parancsnoksága alatt lévő csapatok állapotáról és részletes felvilágosítással szolgál az erdélyi politikai és gazdasági helyzetről. A legtöbb esetben nemcsak a problémákat, hanem megoldási javaslatait is megírja, tanúsítva Forgách Simon jó szervezőképességét, reális helyzetértékelését és legalább részben megalapozott politikai érzékét. Ennek a forrásnak a had-, és gazdaságtörténetsek mellett azok a történetészek is hasznát veszik, akiket a tábornok katonai karrierje érdekel.

FORRÁSKÖZLÉS

Nagy Méltóságú Erdélyi Fejedelem érdemem felett való Nagy Kegyelmes Uram

Megírván ennekelőtte alázatosan Nag[yság]odnak, hogy az erdélyi dolgokról leendő információval, expressusom³⁵ által fogok Nag[yság]od[na]k alázatosan udvarolni. Arra nézve, a mint azokat vékony elmémmel penetrálhattam,³⁶ rendivel fel tévén, kívántam general adjutansom³⁷ Hangossy Imre Úr által Nag[yság]odnak alázatosan presentáltatnom. Terjesztvén azokat következőképpen, Nag[yság]od Méltóságos Személye eleiben. Akarván legelsőben declaratiót tennem.

Az hadakozásról, s mostani operatiokról³⁸

Vagyon ellenség, az kire az erdélyi hadnak, vigyázni kell: Szebinben,³⁹ Brassóban, Fogarasban, Dévában, és az aradiak. Szebin ellenében micsoda corpus⁴⁰ légyen ki tetszik, az meg küldött harc rendelésből. Az Veres Toronyi⁴¹ Olt vize melléki földre, úgy az Hegyekben lévő ősvényekre való vigyázásra rendeltetett Vass Sándor⁴² Uram, tudni illik, Luby,⁴³ Sós,⁴⁴ Csáky,⁴⁵ Szappanos⁴⁶ Uraimék

³⁴ *Bánkúti* 1991. 23–24. o.; *Trócsányi* 1980. 114–115. o.

³⁵ Futár.

³⁶ Átlát.

³⁷ Főhadsegéd.

³⁸ Hadművelet.

³⁹ Szeben, a mai Nagyszeben (Sibiu) Romániában található.

⁴⁰ Hadtest: olyan alakulat volt, amely több ezredből és századból volt összevonva egy-egy hadművelet idejére. Lásd: *Czigány* 2008. 337. o.

⁴¹ Vöröstorony, (Turnu Roșu) ma Romániában található.

⁴² Vas Sándor: 1705 augusztusában erdélyi csapatparancsnok volt, 1706-ban egri csapatparancsnok, 1706. március 11-én brigadérosrá léptették elő, 1709. április 6-án meghalt. *Heckenast* 2005. 450–451. o.

⁴³ Luby György: 1703 szeptemberében csatlakozott Rákóczihoz. 1704. február 6-án a fejedelem kinevezte Szemere László Kassa körüli hadainak az élére. 1705 elején vonult lovasezredével az erdélyi hadszíntérre, az év második felében comissarius a Medgyesén kapitulált németek mellett. 1708-ban Liptó vármegye követe volt a sárospataki országgyűlésen. 1716-ban hunyt el. *Heckenast* 2005. 272. o.

⁴⁴ Soós János: 1703. október 8-án Szatmárról kiszökte csatlakozik a fejedelemhez, Bercsényi még ebben a hónapban ezerekapitánnyá nevezte ki. 1704 nyarán az eperjesi blokád parancsnoka. Sokat betegeskedett és 1706 első felében meg is vált ezredétől. 1711-ben hunyt el. *Heckenast* 2005. 389. o.

⁴⁵ Gróf Csáky László: 1703. november 1-jén csatlakozott Rákóczihoz. 1704. február 29-én lovas főcolonellus, a Boncida körül állomásozó kuruc hadak fődirectora. November 15-én már kolozsvári főkapitány. 1706 júniusában lovasezredét Bikk László kapta meg. Július 16-án saját kérésére a fejedelem visszahelyezi ezrede élére. 1707 áprilisában Közép-Szolnok vármegye főispánja, 1708. február 25-én brigadéros. 1708. szeptember 22–24. között hunyt el. *Heckenast* 2005. 94. o.

⁴⁶ Szappanos Mihály: előbb a császáriak, majd Thököly oldalán vett részt a visszafoglaló háborúban, Thököly seregében ezredesi rangot szerzett. 1705-ben tért haza Törökországból feleségével és Rákóczi szolgálatába állt, aki szintén ezredessé nevezte ki. A zsidói vereség után Moldvába menekült. 1706 tavaszán elhunyt. *Heckenast* 2005. 400. o.

Ezereivel és két compánia⁴⁷ Némettel, és az Kajdi⁴⁸ ezerének a fele, az ki most is az hegyekben vagyon.

Brassónak bloquádáját⁴⁹ magára vállalta az Három Szék, mint az hogy szomszédságukban vagy, kikhez rendeltetett két compánia lovas német, lévén commandójuk⁵⁰ Mikes⁵¹ Uram.

Fogarast bloquádállyá az Fogaras földi boerség.⁵²

Dévát bloquádállyá száz reguláris hajdú Róth⁵³ Uram regimentiből,⁵⁴ és 250 fizetett hajdúk, az kik az előtt is azon bloquadában voltak, ezek is Andrassy István⁵⁵ Uram commandója alá vannak adatva. Andrassy István Uram Arad mellé rendeltetett, tudni illik Hunyad Vármegyével, csíki négy száz, marosi négy száz, s aranyos széki székelyekkel, kik ezret tesznek. Pongrácz⁵⁶ Uram ezerével, Dragulya⁵⁷ seregeivel és ahhoz háromszáz Roth Uram regimentbeli hajdú vagyon, s-egy lovas német comp[ag]n[ia].

Ami az szebini ellenséget illeti, annak lovasa 1104 személyből áll, gyalogja több harmadfél ezernél, ahhoz számtalan sok fegyveres százsz, rácz és más rendbeli városi emberek. Az német ugyan az városiaknak, nem igen hiszen, kire nézve fegyveresen ki sem viszi magával, eddig sem gabonát, sem szénát nem takart be. Az volna ugyan jó, ha közelebb szállhatna az mi táborunk, de már egy-néhányszor tapasztalt hadainknak bátoratlansága, és némely példák, melyek Szatmárt és másutt is estenek nem engedik oda közelebb szállani. Hanem ez az mostani feltett szándékom: hogy Isten kegyelméből ezen az táboron hagyván az bagáziát az egész táborral Szelindekhez⁵⁸ szálllok, az holt 80 német és 100 puskás százsz egy erős templom kerítésében be sáncolta magát, az mely hely egy posta mérföldnyire vagyon Szebintül, aztat meg fogom bombardiroztatni, kinek ha az ellenség segítségére el jön, szép harc helyek lévén ottan meg fog látszani, mire lehet menni. Ha penig ki nem jó az ellenség azon helyt Isten által kezemhez vévén, a tájékán, hogy sem igen közel, sem igen messze Szebintül ne legyenek, az bloquádának jó helyt fogok kerestetni, és egy nagy sáncot jó formában ollyat csináltatok, hogy onnét infestáltathassék⁵⁹ mindenkor az ellenség. Itélvén elegendőnek lenni annak meg őrzésére, és az ellenségnek alkalmatlanságára Roth Uram, Kajdi és Kenyhecz⁶⁰ ezereit, ahöz négy ezer mezei lovas hadat, valamely német lovas compániakkal. Az vármegye zsoldos hajdúival, az ki is ezerben formáltatván, és annak kapitánysága Ecsedire,⁶¹ bizattatván úgy oberstlaintant⁶²

⁴⁷ Század.

⁴⁸ Kajdi István: 1703 májusában kuruc fogságba esett, majd csatlakozott Rákóczihoz. 1704. június 18-án lett ezereskapitány. 1711 februárjában is a kurucok oldalán állt. *Heckenast* 2005. 213. o.

⁴⁹ Blokád.

⁵⁰ Parancsnok.

⁵¹ Mikes Mihály: 1704 márciusában kuruc fogságba esett és a fejedelem oldalára állt. Ez év augusztusában ezredes lett, majd 1707 tavaszától az erdélyi tanács tagja, 1708. augusztus 23-án a székelyek főgenerálisa lett. Elfogadta a szatmári békét, 1721-ben halt meg. *Heckenast* 2005. 289. o.

⁵² Bojárság (orosz eredetű boerin): főnemesség.

⁵³ Roth János György: 1704. augusztus 13-án csatlakozott Rákóczihoz, szeptember 2-án ezredessé léptették elő. 1705. december 26-án reguláris gyalogos colonellussá nevezi ki a fejedelem. 1706. április 17-én pedig már brigadéros. 1707 márciusában hunyt el. *Heckenast* 2005. 367. o.

⁵⁴ Ezred.

⁵⁵ Andrassy István: 1703 novemberében kuruc fogságba esett és a fejedelem oldalára állt. 1704. január 16-án lett ezredes, 1706 őszén átmenetileg nyugat-dunántúli főparancsnok. 1710. február 13-án feladta Lőcsét és átállt a császáriakhoz. Lásd: *Heckenast* 2005. 24. o.

⁵⁶ Pongrácz György: 1704. február 8. és 1706 áprilisa között lovas ezereskapitány. 1706–1711 februárjáig erdélyi secretarius Rákóczi kancelláriáján. 1711. április 29-én felesküdtött a császárra. *Heckenast* 2005. 344. o.

⁵⁷ Draguly Farkas: rác kapitány, aki átállt a kurucokhoz. 1706. július 14-től kapitány, követi a fejedelmet Lengyelországba, az emigrációba, majd az orosz hadsereg ezredese lett. *Heckenast* 2005. 121. o.

⁵⁸ Szelindek (Slimnic), Nagyszombatól 16 km-re északra fekvő falu Romániában.

⁵⁹ Nyugtalanít.

⁶⁰ Kenyhecz (Czikovicz) János: 1704–1705-ben gyalogos főkapitány, 1706-ban mezei ezredessé léptetik elő, Luby György és Soós János összevont ezredét kapta meg. 1711-ben császári fogságba esett, de egy császári tisztért cserébe szabadon engedték, túlélte a szabadságharcot. *Heckenast* 2005. 228. o.

⁶¹ Ecsedi (Asztalos) János: 1703-ban csatlakozott a felkeléshez, 1704 nyarán ezeres kapitány lett. 1705. augusztus 1-jén az erdélyi vármegyék gyalogos zsoldosainak őbesteré lett, majd megkapta a zsibói csatában elesett Szappanos István ezredét. 1706-ban ezredéhez csatolták Szentmarjay Zsigmond gyalogezredét is. *Heckenast* 2005. 127. o.

⁶² Alezredes.

Ritther⁶³ commandója alatt lévő ezerral, az mely most az veres toronyi és somos ujvari⁶⁴ németekből, és fogadott magyar és oláh hajdúkból álló. Ahhoz pedig látván az gyalog székeleyeknek nagy szegénységüket, (kik lehetetlen, hogy pro hic et nunc⁶⁵ maguk költségein táborozhassanak, másként is ha insurgáltak,⁶⁶ vén embereket és gyermekeket küldöttek) azért úgy végeztem vélek, hogy válogatva az székekben (az három széken kívül, az ki maga magát őrzi Brassó alatt) az embereket, az kik alkalmazhatók az hadakozásra, ki vétethessem, kiket az Ritthér keze alatt való regimentnek completatiojára⁶⁷ fogok adni. Ezen Ritther Regimentinek kellett volna szászokból állani, de látván és tapasztalván az szászoknak rettenetes lágy voltokat, és csak nem desperatióban⁶⁸ esett dolgokat, így gondoltam jobbnak, hogy ezen szeginy székeleyeket az kik máskint jók az hadakozáshoz, fel fegyveresítem és meg mundírungoztassam, és azon regimentet az szászokkal fizettessem. Mely által az székelység habilissé⁶⁹tétetik az hadakozáshoz, és a mellett valamenn[yi]re oda haza is felveheti magát, hogy azután magok költségén is ismét, hadakozhassanak.

Ezekhez az gyalogokhoz tévén az négy ezertől meg maradandó lovas hadat, Fogarast és Brassót szeretném infestáltatni. De mivelhogy az rácság, újonnan el hittem Váradot fogja kívánni meg segíteni és ahhoz azt is nagy szükségnek látom, hogy idein az Erdélyi passusokat⁷⁰ meg kellene erősíteni és bevágtatni, és sáncokat hányatni, úgy hogy, ha szintén valamely német conjugálná⁷¹ is az rácczal magát és Erdélynek segítségére akarna jönni, ezen felül irt, corpust Andrassy Urammal conjugálván elégséges defensiója⁷² lehessen. Mert Isten által az felül irt mód szerint az szebinyi blokadának elégséges lévén azon had, csak az onnan kívül való succursus⁷³ impediáltassék,⁷⁴ Szebin nem tarthatja magát új esztendő napig. Ha pedig Szeben oda lesz per se hajol Brassó, Fogaras és Déva mely utolsó helyben lévő commendans⁷⁵ még most is rettenetesen keménkedik, lévén még elégséges kenyere, de más élése semmi.

Fogarás és Brassó ha infestáltatnék bombákkal, nagy semmi remiség volna felőle, de nagy reflexiom⁷⁶ lévén, az mint meg irám az aradi operatiókra, ha csak Nag[yság]od absolute⁷⁷ Kegyelemesen nem parancsollya, nem tartván Nag[yság]od az ráczok és németeknek ide való operatiojoktól, ezen felül irt várakot pro hic et nunc nem bántom, hanem látok az aradi dolgokhoz.

Az ezerekről való informa[ti]o

Az mi az ezereket illeti, Roth regimentye jó statusban vagy, noha kard nélkül jöttek be, de már Istennek kegyelméből az kard csinállást jó rendbe hoztam, és ezen Roth Regimentnek bagoneteket csináltattam, sőt az puska cseveket is kezdem csináltatni, s az folyini fog, úgy hogy az fegyvert éjjel nappal fogom csináltatni. Magát pedig Roth Uramot Nag[yság]odnak alázatosan recommendálok,⁷⁸ mivel igen jól viseli magát ő k[e]g[ye]lme commandírozván az egész gyalogságot kit ha Nag[yság]od in fine⁷⁹ campaniae generalis vigilarum prefectusnak⁸⁰ declarálná és csinálná nagy gratiájul venném és Nag[yság]odnak is nagy hasznára lenne, mert bizony érdemes ember, s az egész hadak igen szeretik, mivel igen applicállya⁸¹ magát hozzájok, s Nag[yság]odnak igaz híve.

⁶³ Ritther: eredeti neve Erasmus R. de Ruyther, császári hadnagy volt, udvarhelyi várkapitányként lett kuruccá. 1704. szeptember 11-én alezredes Teleky Mihály német ezredében, 1707. augusztus 11-én elesett Szamosújvár alatt. *Heckenast* 2005. 368. o.

⁶⁴ Szamosújvár (Gherla), ma Romániában található.

⁶⁵ Itt és most.

⁶⁶ Itt: hadba vonultak.

⁶⁷ Létszámot kiegészít, megtölt.

⁶⁸ Reménytelenség, kétségbeesés, kilátástalanság.

⁶⁹ Alkalmos.

⁷⁰ Hágó.

⁷¹ Összeköt.

⁷² Védekezés, védelem.

⁷³ Segítség.

⁷⁴ Feltartóztat, akadályoz.

⁷⁵ Megbízott.

⁷⁶ Visszahatás.

⁷⁷ Teljesen.

⁷⁸ Ajánl.

⁷⁹ Végül.

⁸⁰ Mezei generális-főstrázsamester, a mai tiszti rangok közül ez a vezérőrnagynak felel meg.

⁸¹ Közélt.

Kajdi és Kenyheczy ezerei igen szépek, de valóban nyakasok is kikben meg fogok egynéhányat nyakasztatni, noha bizony az tiszték légységátúl is vagyon, de lesz gondom reájuk.

Az én német regimentem 14 compániából álló (lévén 50 személy egy egy compániában) s mivelhogy Berzeviczy⁸² Uram még nem igen expertus⁸³ lévén az hadi állapotokban, mely miatt némely confusiók⁸⁴ estenek az regimentemben, annak commandóját bízam Nagyszeghi Gábor⁸⁵ Uramra az ki is (az mint ennek előtte is meg írtam) egy öreg derék vitéz, okos Józan Ember, s a mellett brigadyros szolgálót is téttetek véle. Kit ha maga meg látna is Nag[yság]od, tudom helyben hadná.

Csáky Uram ezere el kezdett volt valóban romlani, mert az jó Úr nem katonának való, Rablót kérte vala Nag[yság]odtól az ki egy részeges, és az ezerral incomportabilis⁸⁶ volt, az minthogy resignált⁸⁷ is, a helyét kérte ugyan az Úr az ezerral együtt Bih László⁸⁸ Uramot, az ki igen jól viseli magát, és már is igen jó státusba hozta az ezeret.

Vay⁸⁹ Uram igen betegen fekszik, az ő k[e]g[ye]lme ezere még öt száz emberből áll, kinek igen jó vicéje van, Ujvárossinak híják. Én Vay uramot meg kínáltam Teleky Uram ezere felével, az mely ezer in completu statu⁹⁰ vagyon, és igen szép, de ő k[e]g[ye]lme az maga ezerétül el nem akar állani, hanem kívánta, hogy öt sereget adjak az Telekiéből az ő k[e]g[ye]lméjéhez, az ki nagy kár és confusio nélkül meg nem lehetne, az mint meg is írák ő k[e]g[ye]lmének. Mire resolvállyá⁹¹ ezután magát nem tudom, de akár melyiket válassza ő k[e]g[ye]lme magának, egy ezeres kapitány-ság vacálni⁹² fog. Azért Nyúzó⁹³ itten igen tudván az helyeket és igen próbáló ember vala ide bé, méltóztassék Nag[yság]od ő k[e]g[ye]lmét be küldeni, maga személye szerint.

Pongrácz ezere még nem láttam, de azt is jó forma ezerek mondják.

Szappanos ezere szép és jó, az mely eddig Brassó alatt volt s mivel az székelyeknek annyi hasznát nem vehettem itt, mint ezen ezerek, ide revocáltam.⁹⁴

Nádaskai ezere szép és jó, maga annyit untatott, hogy ki kellett bocsátanom magyar országra, de naponkint várom.

Luby Ezere igen kevés, és gazos, Sósé sem sokkal több, de jobb.

⁸² Berzeviczy Ádám: 1695-ben már Rákóczi apródja, 1701-ben Rákóczival együtt szökött meg a börtönből és menekült Lengyelországba. 1705-ben ezereskapitányként szolgált Forgách Simon parancsnoksága alatt, majd 1706 nyarán főhadsegéd lett, illetve ő kísérte a fejedelemasszonyt Morvaországba. A fejedelmet elkísérte lengyelországi emigrációjába is. *Heckenast* 2005. 62. o.

⁸³ Jártas.

⁸⁴ Zavar, rendetlenség.

⁸⁵ Nagyszeghi Gábor: jobbágy volt Közép-Szolnok vármegyében, 1704 októberében csatlakozott Rákóczihoz. 1705 július 1-jén medgyesi commendáns, majd 1707. április 25-én kinevezik a passusok felügyelőjévé Hunyadtól Máramarosig, de még ugyanezen év nyarán fogságba esik és csak 1709 augusztusában szabadul. 1709 végén már brigadéros, 1710. március 20-án pedig generális-főstrázsamester és Érsekújvár parancsnoka lett. 1710. szeptember 24-én kénytelen feladni a várat. 1711. január 18-án elhunyt Munkácson. *Heckenast* 2005. 300–301. o.

⁸⁶ Összeférhetetlen.

⁸⁷ Lemond.

⁸⁸ Bih László: rendes neve Bikk László volt, 1703-ban már a kurucok oldalán állt, Bercsényi Miklós léptette elő hadnaggyá. 1704. február 12-én visszakarta a fejedelemtől a Szepesi Kamara által konfiskált diósgyőri kúriáját és szőlőjét. 1705 augusztusában Csáky László vicecolonellusa, a következő évben Csáky elmozdításával tényleges, majd ugyanannak rövid időn belüli visszahelyezésével címzetes ezredes. Augusztus 10-én megkapja Gencsy Zsigmond lovasezredét. 1708 májusában Károlyi Sándor lovasezredének parancsnoka; úgy tűnik, a felkelés végét már nem érte meg. *Heckenast* 2005. 68. o.

⁸⁹ A rendelkezésre álló információk alapján Vay László: 1701–1702-ben Bécsújhelyen volt fogoly. 1703. július 19-én Vaján csatlakozott Rákóczihoz, 1704 februárjában már ezredes, 1706. április 4-én megkapta Ilosvay Bálint ezredét. 1708 novemberétől brigadérosként szolgált, 1711. április 29-én felesküdt a császárra. *Heckenast* 2005. 452–453. o.

⁹⁰ Feltöltött állapotban.

⁹¹ Elhatároz.

⁹² Hiányzik, üresedik.

⁹³ Nyúzó Mihály: 1703-ban már tisztként szolgált Bercsényi Miklósnak Bay László által vezetett lovasezredében. 1705-ben lett ezredes, ezredét a függetlenségi háború végéig irányította. 1707. május 20-án nemességet kapott. 1711 áprilisában felesküdt a császárra, május 1-jén pedig aláírta a szatmári békét. 1716-ban felesége és Gere István, az asszony szeretője megmérgezték. Lásd: *Heckenast* 2005. 310. o.

⁹⁴ Visszahív.

Vitarius⁹⁵ ezere, az is kicsiny de jó, úgy Monokié,⁹⁶ itt csak az számtalan sok tiszt vagy on ezekben az ezerekben, az én vékony opiniom szerint, Sós és Luby ezeréből kellene egyet csinálni. Monokiéből és Vitariuséből szintén egyet. Se Sós, se Luby, se Monoky, se Vitarius itt nincsenek, ha igazat kel irnom, Sós és Luby, nem ezeres kapitánynak való, Vitarius és Monoky rettenetes beteg emberek, s lehetetlen hogy szolgáljanak, az mint magok is mondották.

Az vármegyék hadairól

Az vármegyék mind eddig is sokszori ígéretekre férre tévén egészen sem nem insurgáltak, sem zsoldosokat nem adtak, most újonnan kértek respiriumot⁹⁷ s kintelen is vagyok nékiek azt engednem, mivel hozzájuk való Nag[yság]od kegyelmességét ultroneé⁹⁸ is kívánom vélek tapasztaltatni, ha már ezt elmulattyák kénytelen leszek másra fakadnom. Én nem tudom mit akarnak ezek, de valóban restek az Haza és Nag[yság]od szolgálattában. Valóban nagy bajom is vala az jobbágy katonákkal s vármegyékkel mely miatt moyd az egész katonaság felzendült vala, kiket hogy lecsendesítsen, és mind az vármegye, s mind az vitézljő rend tudhassa magát alkalmaztatni pátenseket bocsájtottam melynek párját íme alázatossan adnectálom⁹⁹ N[a]g[yságo]d[na]k ezen pátensemme mind az vitézljő rend, s mind az vármegyék contentussok.¹⁰⁰

Az székelyekről való informatio

Az székelyek között rettenetes nagy interessatiók és confusiók vadnak az tisztok miatt, mely lehetetlen, hogy remedeáltathassék¹⁰¹ valamég Nag[y]s[ágo]d be nem jöhet, az gyalogokról micsoda dispositio¹⁰² tettem, az feljebb declaráltam. Az lovassoknak is látván az ő szegynységeket, azokkal is úgy végeztem, hogy fele mindenkor itt legyen, s fele oda haza, mellyet ugyan meg ígértek, de igen mance¹⁰³ tartják meg, melyre nézve egy generalis mustrát hirdettem, az háromszékíeken kívül, az többinek, kis asszony napjára.¹⁰⁴ Ez a székelység, derék had volna, s lova is jó volna csak hogy szegény fegyveretlen és ruhátlan, és tisztjei igen rosszak. Én az én vékony opiniom szerint, mind fizetésre javallanám vétetni, és Nag[ysá]godhoz az javában ki küldeni. Otan ha csak copióval is nagyobb szolgálatot tehetnének, mint itten mivel itt az copiónak is semmi haszna, s mindjárt haza szökik.

Az hadnak az ő intertentiójáról¹⁰⁵ és fizetéséről

Ez iránt hogy Nag[ysá]god teljességgel légyen informatus, magát az fő commissariust Kochlacs Vilhelmet,¹⁰⁶ ki küldöttem.

Az politicus és oeconomicus,¹⁰⁷ ide való statusról is kívántam adni, egy kis informa[ti]ót.

⁹⁵ Vitarius János: 1703. szeptember 30-án a Gács ostromára érkező csapatok kapitánya. Október 31-én szőlőtermést kapott a fejedelemtől Bodrogkeresztúr és Mád határában. 1704-ben Orosz Pál lovasezredének vicekapitánya volt, majd 1705-ben Erdélyben harcolt. 1705. december 18-án elszlott katonái összegyűjtésére küldték, de mivel borért cserében futni engedte őket, eljárást indítottak ellene. 1706. szeptember végén újra fel kellett vennie ezredét. *Heckenast* 2005. 460–461. o.

⁹⁶ Monaki Ferenc: 1703. szeptember 7-én már a fejedelem követője. Október 2-án elfoglalta Késmárkot, november 14-én megkötö a lőcsei kapitulációt. December 4-én már lovas ezeres kapitány. 1704 januárjától többször is betegeskedik, 1706 elején ezredét Orosz Pál ezredével összevonják. 1708 szeptemberében az Abaúj vármegyei insurrectio kapitánya és ugyanezen vármegye követe a sárospataki országgyűlésen. 1709. december 2-án hunyt el. *Heckenast* 2005. 291. o.

⁹⁷ Haladék.

⁹⁸ Önként, szabad akaratából.

⁹⁹ Csatol.

¹⁰⁰ Elégedett.

¹⁰¹ Gyógyít, orvosol.

¹⁰² Beosztás, elrendezés.

¹⁰³ Gyöngén.

¹⁰⁴ Szeptember 8.

¹⁰⁵ Megtartás, ellátás.

¹⁰⁶ Leopold Wilhelm Kochlitz: Kassa elfoglalásakor csatlakozott a kurucokhoz, tábori főmustráló lett később főcommissariusi beosztásban dolgozott tovább. *Heckenast* 2005. 237. o.

¹⁰⁷ Gazdasági.

Itt az dolgok *susque degre*¹⁰⁸ in *confusione* vadnak, ezekből az okokból: az Nag[yság]od *consilium*ját az mi illeti, magok között nagy *dissentio*¹⁰⁹ vagyon, mert az *consilium* *pretendállya*,¹¹⁰ mindennemű *oeconomiákra* és Nag[yság]od *dolgaira* vigyázzon és azt folytassa. Teleky Uram *penig*, az *harmincadoknak*, *bányáknak*, s *fiscalitássoknak* *oeconomiáját* *independentér* az *consilium*tól *magának* *vendicálja*.¹¹¹ Az *minthogy* sokszor *történytek* oly dolgok, hogy az *consilium* *parancsolt*, vagy a *harmicadossoknak*, vagy *fiscalis* *tiszteknek*, kik azt *adták* *válaszul*, hogy *Teleky Uram* *híre* *nélkül*, *semmit* *sem* *cselekszenek*, *mely* *miatt* *Nag[yság]od[na]k* *számtalan* *sok* *kárai*, s *nagy* *fogyatkozási* *estenek*. Az *országbeliek* is *nem* *akarják* *érteni*, hogy az *ország* *dolgaiban* *valamiben* *disponálhasson* az *consilium*, és *így* *ott* is *nagy* *Dissentio* *vagyon*.

Én *irántam* is az *consilium* *között* *oly* *confusio* *vagyon*, hogy *nem* *lévén* *egymástól* *dependentiánk*, *ha* *mit* *írok* *oda*, *ők* *azt* *cselekszik*, *az* *mit* *akarnak*, s *minékünk* *azt* *kell* *hadastúl* *szenvednünk*, *az* *mit* *nem* *akarunk*. A *minthogy* *most* is az *só* *íránt* *való* *rossz* *dispositiok* *miat*, *számtalan* *sok* *vitézeink* *fekszenek* az *vér* *hasban*, *holott* *nagy* *szégyen*, *mert* *így* *teczik* *majd* *egész* *Erdély* *sóbúl* *áll*. Énnekem *ugyan* *Kegyelmes* *Uram* *nincs* *parancsolatom*, hogy az *consiliummal* *consideáljak*,¹¹² és *őket* *segíttsem* az *magok* *hivataljokban*, *mindazonáltal* *fére* *tévé* *mindennemű* *prerogativát*¹¹³ *Nag[yság]od* és az *nemes* *ország* *szolgájtára* *nézve*, s *látván* *hogy* *nem* is *tudnak* *hozzája*, *már* *egynéhányszor* *öszve* *ültem* *vélek*, és *dispositiokat* *tettünk*. *Mert* *ha* *csak* *írás* *által* *correspondeáltunk*¹¹⁴ *volna*, *eddig* *az* *had* *lehetetlen* *hogy* *subsistálhatott*¹¹⁵ *volna*, *az* *minthogy* *most* is az *méltóságos* *consilium* *ide* *jövé* *n* *egyet* *értvén* *tam* *de* *insurrectione* *quam* *intentione* *et* *alii*,¹¹⁶ *melyekről* *méltózatott* *Nag[yság]od* *parancsolni*, *mind* *vármegyékkel*, s *így* *szász* és *székely* *nemzetekkel* *együtt*, *minden* *jót* *vigezünk*. A *minthogy* *meg* *eddig* *mind* *szépen* s *csendesen* *folytanak* az *dolgok*, *melyet* *mind* *annak* *köszönök*, hogy az *vén*, *jámbor* *becsületes* *ember* *Jósika* *Gábor* *Uram*, *maga* *vagyon* az *consiliumban*. *De* *ez* *nem* *durálhat*, *mert* *mihelyt* *megint* *oly* *ész* *vesztő* *emberek* *jönnek*, *mind* *az* *consilium*, s *mind* *az* *ország* *közé*, *ennek* *az* *jó* *harmóniának* *mindjárt* *vége* *lesz*. Én *az* *én* *kötelességemtől*, és *Nag[yság]odhoz* *való* *igaz* *hűségemtől* *viseltetvén*, *ezt* *tiszta* *szívűből* *javallanám* *Nag[yság]odnak*. *Ha* *Nag[yság]od* *olyan* *hamar* *bé* *nem* *jöhethne*, *hogy* *ezen* *confusiók*, *kikből* *nagy* *szerencsétlenség* *származhatnak*, *mind* *találtathatnának* *tenne* *Nag[yság]od* *itt* *egy* *locumtenenst*,¹¹⁷ *az* *ki* *nem* *interessatus* és *Nag[yság]od* *személyét* *szerető* *úr* *volna*. *Ahhoz* *két* *magyar* *országi*, *bölcs* *emberséges* *emberből* *álló* *tanácsokat*, *az* *had* *rendből* is *két* *tanácsot*, *hasonlóképpen* *az* *vármegyék**ből*, *szászközből* és *székelyekből* *kettőt* *kettőt* *két* *prefectus* *volna*, *melyek* is *tanácsok* *volnának*, *egyik* *volna*, *az* *ki* *absolute* *csak* *az* *fiscalitássokra* s *oeconomiákra* *vigyázna*, s *az* *másik* *penig* *az* *ki* *az* *harmincadokra*, *só* *aknákra* és *az* *bányákra* *vigyázna*. *Ezen* *személyek* *oly* *formában* *volnának*, *mint* *az* *császár* *ideiben* *az* *deputatio*, *mely* *által* *folytatnának*, *bellica*,¹¹⁸ *oeconomica* *et* *politica*, *így* *hogy* *ezek* *generice* *minden* *dolgokat* *folytatnák*. *A* *miben* *penig* *meg* *akadnának*, *Nag[yság]od* *méltóságos* *dispositiojától* *függhetnének*. *Az* *prefectussoknak* *mindenikének* *kellene* *lenni* *egy* *administrátorának*, *így* *reminlenem*, *hogy* *az* *dolgok* *Nag[yság]odnak* *nagy* *nyugodalmával* s *hasznával*, és *az* *országnak* *is* *meg* *maradásával* *folytathatnának*. *De* *így* *ebben* *az* *statusban*, *az* *mint* *most* *vannak* *disponálva* *az* *dolgok*, *se* *az* *commendirozó* *generalis*, *se* *consilium*, *sem* *az* *ország*, *veszedelmes* *confusio* *nélkül* *nem* *lehet*. *Némely* *váraknak* *delineatioját*,¹¹⁹ *Hamgossitúl* *meg* *küldöttem* *Nag[yság]odnak*.

Az *mi* *az* *én* *csekély* *személyemet* *illeti*, *Istennel* *bizonyítom*, *magamot*, *jószágomat*, *Nag[yság]od* *od* *kedviért*, s *az* *Ország* *szolgálatjéért* *kész* *vagyok* *sacrificálnom*, *az* *minthogy* *most* *is* *ide* *bent* *Nag[yság]odnak* *eleven* *martyra* *vagyok*. *Mindazonáltal* *minden* *consolatiom*¹²⁰ *az*, *hogy* *az*

¹⁰⁸ Többé-kevésbé.

¹⁰⁹ Véleménykülönbség, nézeteltérés.

¹¹⁰ Kifogásul felhoz.

¹¹¹ Követel.

¹¹² Tanácskozik.

¹¹³ Előjog, kiváltság.

¹¹⁴ Levelez, levél által kapcsolatot tart.

¹¹⁵ Megmarad.

¹¹⁶ Éppúgy a nemesi felkelésről mint az ellátmányozásról és másokról.

¹¹⁷ Helytartó.

¹¹⁸ Háború.

¹¹⁹ Rajz.

¹²⁰ Vigasztalás, kárpótlás.

szegénység és köznemesség agnoscállya,¹²¹ hogy az Nag[yság]od fegyvere nem az ő romlásokra (mint eddig) vagyon most itt benn, hanem disciplina alatt tartatik, és semmi igazságtalanság nem admittáltatik, hanem szeginynek, gazdagnak egyaránt administráltatik az igazság. Hogy pedig az én projectumomban locumtenent projectizálok,¹²² tudom, Nag[yság]od oly Kegyelmes Uram, jól ismervén engem, nem fogja vélni, hogy én azt magam kedviért projectizáltam volna, tudja az Isten, hogy én kész vagyok az Nag[yság]od kedviért, nem csak mint be jöttem ismét ki mennem, de hét tengeren is által megyek. Az minthogy kérem Nag[yság]odat alázatosan, én velem úgy disponáljon Nag[yság]od, mint régi alázatos szolgájával, mert meg nem engedem senkinek, hogy több jót kívánnyon valaki Nag[yság]od méltóságos Személyének s maradékinak, mint én. Ha Nag[yság]od tovább is parancsolja benn lételemet, kérem az Nagy Istenért Nag[yság]odat Pekrit¹²³ itt be ne hagyja Nag[yság]od, mert Istenemre rettenetes confusiókat csinál az vármegyék között.

Vettem annyi bátorságot, az mennyire én itten ismerén az embereket, kik lehetnének ezen deputatióban consiliariussok melyet az adnectált¹²⁴ specificatióban alázatosan denomináltam.¹²⁵

Annone¹²⁶ comissariatusságot is kellene ex parte militiae¹²⁷ elé állítani úgy hogy az ország annak kezéhez administrálna az vitézlő rend számára kívántató annonát. Azon is alázatosan akartam Nag[yság]odat kérni, minthogy az Nagy Bányai fundust¹²⁸ ide méltóztatott Nag[yság]od disputálni engedték ide az onnét proveniálando¹²⁹ arany, s ezüst pénzis, hogy olykor in alique parte,¹³⁰ arany és ezüst pénzü elolváltathassam¹³¹ az hadakat, mivel nem hinné Nag[yság]od, mely nagy fogyatkozás vagyon ezen Országban az fejér pénznek nem léte miatt.

Írtam vala Nag[yság]odnak ennek előtte is az Rabutin¹³² clavessei¹³³ iránt, kérvén tovább alázatosan méltóztatás Nag[yság]od azt ezen alkalmatossággal meg küldeni. Tovább midőn Nag[yság]od kegyelmességiben ajánlom magamot, kívánom tegye Isten minden ellenségén győzedelmessé Nag[yság]od fegyvereit.

Maradván

Nagy Kegyelmes Uramnak
Nag[yság]odnak

Érdemtelen De Igaz Alázatos
Szolgája és Híve
G. Forgách Simon
Harsági Mezőről 27 Aug[usztus]
A:[nno] 1705

¹²¹ Megért, felismer.

¹²² Projectizál: javasol.

¹²³ Pekry Lőrinc: 1703 decemberében kuruc fogságba esett, korábban Thökölyt és a császárt szolgáló szörényi és Fehér vármegyei főispán. 1704. január 21-én csatlakozott a kurucokhoz, áprilisban már generális-főstrázsester, 1705 nyarán altábornagy, 1705. szeptember-novemberben erdélyi főparancsnok, majd 1706 nyarától ismét. 1707-ben lovassági tábornok, majd tábornagy és az erdélyi consilium tagja lett. 1709. március 6-án hunyt el. *Heckenast* 2005. 333–334. o.

¹²⁴ Csatol.

¹²⁵ Megnevez.

¹²⁶ Elelem.

¹²⁷ A katonaság részéről.

¹²⁸ Telek, jószág.

¹²⁹ Előjön, keletkezik.

¹³⁰ Másrészben.

¹³¹ Fizet.

¹³² Jean Louis Rabutin de Bussy: Francia származású császári tiszt. 1683-ban lett császári alezredes, 1685-ben pedig ezredessé léptették elő, 1688-ban vezérőrnagy, 1694-ben lovassági tábornok lett, 1696-tól erdélyi főparancsnok. 1706. szeptember 29. és október 11. között eredménytelenül ostromolta Kassát. 1707. november 24-én visszatért Nagyszébenbe, 1708. április 30. után visszavonul a katonai szolgálatból és 1717-ben halt meg. *Heckenast* 2005. 350. o.

¹³³ Kulcs, itt Rabutin rejtjelkulcsára utal.

Külön lapon Thaly Kálmán kézírásával:

gr[óf]. Forgách Simon
1705. aug[usztus] 27.

a harsági mezőrül.

Külön lapon:

Proiectum

Micsoda személyekből erigáltathatna¹³⁴ az deputatio.

Locumtenens, seu preses per se etc.¹³⁵

Magyar országi tanácsok Krucsay Márton,¹³⁶ s Dunántúl való Horváth Zsigmond¹³⁷ Uramikék.

Hadi tanácsok; Barsay Mihály¹³⁸ s Thoroczky István¹³⁹ Uramikék.

Az vármegyék részéről, Teleky Mihály s Jósika Gábor Uramikék.

Az székelyek közül: Mikes Mihály és Sárossy István Uramikék.

Az szászok közül: besztercei bíró és Kolozsvári Márton Uramikék.

Prefectus oeconomiae; Vas György¹⁴⁰ Uram s vicéje Balogh Ferenc.¹⁴¹

Prefectus tricesimar[um], auri salisq[ue] fodinar[um]¹⁴² Barsay Ábrahám¹⁴³ Uram, vicéje Bágyoni Zsigmond¹⁴⁴

Secretarius Bartha András¹⁴⁵ Uram.

Annone Commissarius¹⁴⁶ Nagy Zsigmond¹⁴⁷ Uram.

¹³⁴ Állít.

¹³⁵ Helytartó, vagy elnök önmaga által.

¹³⁶ Krucsay Márton: 1689-től Szabolcs vármegyei szolgabíró, majd 1699-től alispán. 1704 őszén csatlakozott a kurucokhoz. 1705-től Ugocsa vármegye alispánja, 1706–1710 között a Rákóczi-birtokok jószágigazgatója, 1732. november 20-án halt meg. *Heckenast* 2005. 254. o.

¹³⁷ Horváth Zsigmond: 1700-ban Vas vármegye első alispánja, 1704 áprilisában labanc lett, 1705-ben elfogták a kurucok és újra csatlakozott hozzájuk, aláírta a konföderáció szövetséglevelét, 1707 nyaratól a Gazdasági Tanács dunántúli adminisztrációjának vezetője és 1709-ig főhadbiztos is volt a Dunántúlon, legkésőbb 1709 novemberében átvált a császáriakhoz, 1713-ban halt meg. *Heckenast* 2005. 195. o.

¹³⁸ Barsay Mihály: 1680–1684-ben Fehér vármegye főispánja, 1704 tavaszán csatlakozott Rákóczihoz és december 20-tól az Erdélyi Consilium tagja és 1707. április 8-án még a Consilium tagja és Fehér vármegye főispánja, 1711. április 29-én felesküdött a császárra és május 1-jén Erdély részéről első helyen írja alá a szatmári békét. *Heckenast* 2005. 46. o.

¹³⁹ Thoroczky István: 1690-ben Thököly Imre oldalán emigrált, de már egy évvel később hazajött és kegyelmet kapott. A szabadságharc elején harcolt a kurucok ellen, majd 1703 végén csatlakozott Rákóczihoz. 1693–1706 között aranyosszéki főkapitány, 1704-től generális-főstrázsamester, 1707-ben a marosvásárhelyi országgyűlésen a rendek elnöke. 1706-ban és 1710-ben is emigrált Moldvába. Elfogadta a szatmári békét. 1712-ben halt meg. *Heckenast* 2005. 433. o.

¹⁴⁰ Wass György: 1703-ban Doboka vármegye főispánja, 1703–1704-ben Kolozs vármegye főispánja, 1705. október 7-én kolozsvári főcommissarius, de éppen Rákóczi zsisbói csatavesztésének napján, november 11-én elhunyt. *Heckenast* 2005. 450. o.

¹⁴¹ Balogh Ferenc: Heckenast Gusztáv életrajzi adataira 3 embert is említ ezen a néven. Közülük legvalószínűbbnek Dicsőszentmártoni Balogh Ferencet tartom, aki 1692–1693-ban az erdélyi kincstári jövedelmek főpénztárnoka, 1704-ben lett kuruc, 1705 októberében főcommissarius, 1707-ben Háromszékbe küldik vizsgáldni. *Heckenast* 2005. 39. o.

¹⁴² harmincadok, arany és sóbányák felügyelője

¹⁴³ Barsay Ábrahám: 1702–1709 Hunyad vármegye főispánja volt. 1704-ben csatlakozott Rákóczihoz, 1707-től az Erdélyi Consilium tagja volt, 1711. április 29-én felesküdött a császárra, május 1-jén aláírta a szatmári békét. *Heckenast* 2005. 45. o.

¹⁴⁴ Bágyoni Zsigmond: 1703 októberétől abrudbányai bányák felügyelője, december 4-től zalatnai udvarbíró, 1706 áprilisától az aranyváltás ügyintézője és abrudbányai felügyelő. *Heckenast* 2005. 3. o.

¹⁴⁵ Bartha András: 1704. július 12-től erdélyi ítélőmester, december 20-tól az Erdélyi Consilium titkára, 1706-ban és 1708-ban is Moldvába emigrált, 1727-ben halt meg. *Heckenast* 2005. 49. o.

¹⁴⁶ Élelmezési megbízott.

¹⁴⁷ Nagy Zsigmond: Heckenast Gusztáv életrajzi adataira két embert említ ezen a néven. Közülük Petki Nagy Zsigmondot tartom valószínűbbnek, aki 1704. december 5. – 1705. január 30. között erdélyi főcommissarius volt, 1707-ben a rézpénz erdélyi forgalmát biztosította. 1708-ban Mikes Mihály harmincad főinspectorai tisztségre javasolta, 1709-ben amnesztiával hazatért moldvai emigrációjából. *Heckenast* 2005. 300. o.